NCERT Solutions Class 8 Sanskrit (Deepakam)

Chapter 5 गीता सुगीता कर्तव्या

अभ्यासात् जायते सिद्धिः (पृष्ठ 57–59)

१. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखत-

(क) श्रद्धावान् जनः किं लभते ?

उत्तराणि : ज्ञानं

(ख) कस्मात् सम्मोह : जायते ?

उत्तराणि : स्मृतिंविभ्रमः

(ग) सम्मोहात् किं जायते?

उत्तराणि : ईश्वरस्य / भगवतः

(घ) अर्जुनाय गीतां कः उपदिष्टवान् ?

उत्तराणि : क्रोधात्

(ङ) हर्षामर्षभयोद्वेगैः : मुक्तः नरः कस्य प्रियः भवति ?

उत्तराणि : श्रीकृष्णः

२. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत-

(क) कीदृशं वाक्यं वाङ्मयं तपः उच्यते ?

उत्तराणि : अनुद्वेगकरं सत्यं प्रियं च हितं वाक्यं, स्वाध्याय अभ्यसनं च वाङ्मयं तपः उच्यते।

(ख) कीदृशः जनः स्थितधीः उच्यते ?

उत्तराणि : दुःखेषु अनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहा वीत-राग-भय-क्रोधः जनः स्थितधीः उच्यते।

(ग) जनः कथं प्रणश्यति?

उत्तराणि : जनः बुद्धिनाशात् प्रणश्यति ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

(घ) जनः कथम् उत्तमां शान्तिं प्राप्नोति ?

उत्तराणि : श्रद्धावान् संयतेन्द्रिय जनः ज्ञानं लब्ध्वा उत्तमां शान्तिं प्राप्नोति ।

(ङ) उपदेशप्राप्तये त्रयः उपायाः के भवन्ति ?

उत्तराणि : अभिवादनशीलता, सेवा जिज्ञासा च उपदेशप्राप्तये त्रय उपायाः भवन्ति ।

३. कोष्ठके दत्तानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत-

सेवया, स्मृतिविभ्रमः, योगी, वाङ्मयं स्थितधीः

(क) अनुद्वेगकरं सत्यं प्रियहितं च वाक्यं _________ तपः उच्यते।

उत्तराणि : वाङ्मयं

(ख) सततं सन्तुष्टः दृढनिश्चयः च _________ भवति ।

उत्तराणि : स्थितधीः

(ग) अनुद्विग्नमनाः मुनिः _________ उच्यते।

उत्तराणि : योगी

(घ) तद् आत्मज्ञानं प्रणिपातेन परिप्रश्नेन _________ च विद्धि ।

उत्तराणि : सेवया

(ङ) सम्मोहात् _________ भवति ।

उत्तराणि : स्मृतिविभ्रमः

४. अधोलिखितानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत-

(क) उच्यते – _____________

(ख) च – _____________

(ग) न – _____________

(घ) लब्ध्वा – _____________

(ङ) कुर्यात् – _____________

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

उत्तराणि : (क) अहिंसा परमो धर्मः इति महाभारते उच्यते।

(ख) च रामः, सीता लक्ष्मणः च वनम्

(ग) न अगच्छन्। असत्यं न वदेत्।

(घ) लब्ध्वा ज्ञानं लब्ध्वा नरः ज्ञानचक्षु प्राप्नोति।

(ङ) कुर्यात् छात्रः ध्यानेन अध्ययनं कुर्यात्।

५. पाठानुसारं समुचितेन पदेन श्लोकं पूरयत-

(क) श्रद्धावाँल्लभते ज्ञानं तत्परः ______________ ।

उत्तराणि : संयतेन्द्रियः।

(ख) ______________ चैव वाङ्मयं तप उच्यते।

उत्तराणि : स्वाध्यायाभ्यसनं

(ग) सन्तुष्टः सततं योगी यतात्मा ______________।

उत्तराणि : दृढ़निश्चयः।

(घ) _________ भवति सम्मोहः सम्मोहात्स्मृतिविभ्रमः।

उत्तराणि : क्रोधात्

(ङ) तद्विद्धि _________ परिप्रश्नेन सेवया।

उत्तराणि : प्रणिपातेन

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

६. उदाहरणानुसारं पदानि स्त्रीलिङ्गे परिवर्तयत-

उदाहरणम्-

श्रद्धावान् – श्रद्धावती

बुद्धिमती – बुद्धिमान्

(क) गुणवान् – ________

(ख) आयुष्मान् – ________

(ग) क्षमावान् – ________

(घ) ज्ञानवान् – ________

(ङ) श्रीमान् – ________

उत्तराणि : (क) गुणवती

(ग) क्षमावती

(ख) आयुष्मती

(घ) ज्ञानवती

(ङ) श्रीमती

७. समुचितेन पदेन सह स्तम्भौ मेलयत-

अ	इ
(क) सर्वभूतानाम्	पुनः पुनः प्रश्नकरणेन
(ख) अनुद्विग्नमनाः	स्थिरमतिमान्
(ग) स्थितधीः	इन्द्रियसंयमी

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

(घ) परिप्रश्नेन	यस्य मनः विचलितं
(ङ) संयतेन्द्रियः	न भवति

उत्तराणि :

अ	इ
(क) सर्वभूतानाम्	सर्वेषां प्राणिनाम्
(ख) अनुद्विग्नमनाः	यस्य मनः विचलितं न भवति
(ग) स्थितधीः	स्थिरमतिमान्
(घ) परिप्रश्नेन	पुन: पुन: प्रश्नकरणेन
(ङ) संयतेन्द्रियः	इन्द्रियसंयमी

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

८. श्रीमद्भगवद्गीतायाः विषये पञ्च वाक्यानि लिखत-

(क) ______________

(ख) ______________

(ग) ______________

(घ) ______________

(ङ) ______________

उत्तराणि : (क) भारतस्य पवित्रग्रंथेषु श्रीमद्भगवद्गीता पवित्रतमम् अस्ति।

(ख) वस्तुत: गीता महाभारतस्य भीष्मपर्वस्य अंशः अस्ति ।

(ग) युद्धक्षेत्रे श्रीकृष्ण : अर्जुनाय उपदेशम् अयच्छत्।

(घ) गीतायां अष्टादश अध्यायाः सन्ति।

(ङ) श्रीमद्भगवद्गीता आत्मज्ञानस्य धर्मस्य च पथप्रदर्शिका अस्ति ।

योग्यताविस्तारः

श्रीमद्भगवद्गीता

भगवतः श्रीकृष्णस्य अर्जुनाय प्रदत्तानां जीवनमूल्यसम्बद्धानाम् उपदेशानां सङ्कलनात्मकः ग्रन्थः अस्ति श्रीमद्भगवद्गीता। महर्षिः वेदव्यासः महाभारतस्य भीष्मपर्वणि श्रीमद्भगवद्गीतां वर्णितवान्। गीतायाम् अष्टादश अध्यायाः सप्तशतं (७००) श्रोकाः च सन्ति।

१. अर्जुनविषादयोगः (सैन्य-निरीक्षणम्)

२. साङ्ख्ययोगः (गीतायाः सारः)

३. कर्मयोगः (कर्मणः महत्त्वम्)

४. ज्ञान-कर्म-संन्यासयोगः (दिव्यज्ञानम्)

५. कर्मसंन्यासयोगः (कर्म-वैराग्य-योगः)

६. आत्मसंयमयोगः (ध्यान-योगः)

७. ज्ञान-विज्ञानयोगः (भगवद्ज्ञानस्य प्राप्तिः)

८. अक्षर-ब्रह्मयोगः (भगवतः प्राप्तिः)

९. राजविद्या-राजगुह्ययोगः (परमं गुप्तं ज्ञानम्)

१०. विभूतियोगः (भगवतः ऐश्वर्यम्)

११. विश्वरूप-दर्शनयोगः (विश्वरूपस्य दर्शनम्)

१२. भक्तियोगः (भक्तिभावज्ञानम्)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

१३. क्षेत्र-क्षेत्रज-विभागयोगः (प्रकृतेः पुरुषस्य चेतनायाः च ज्ञानम्)
१४. गुणत्रय-विभागयोगः (प्रकृतेः गुणत्र्यस्य वर्णनम्)
१५. पुरुषोत्तमयोगः (विश्वस्य केन्द्ररूपेण ब्रह्मणः वर्णनम्)
१६. दैवासुर-समद्विभागयोगः (दैवी-आसुरी-स्वभावानां वर्णनम्)
१७. श्रद्धात्रय-विभागयोगः (श्रद्धायाः विभागानां वर्णनम्)
१८. मोक्ष-संन्यासयोगः (उपसंहारः, संन्यास-सिद्धि-वर्णनम्)

सरसं गायामः –

भगवद्गीता किञ्चिदधीता, गड्गा-जल-लव-कणिका पीता। सकृदपि येन मुरारि समर्चा, तस्य यमः किं कुरुते चर्चाम्॥ कर्तव्यदीक्षां च समत्वशिक्षां, ज्ञानस्य भिक्षां शरणागतिञ्च। ददाति गीता करुणार्द्रभूता, कृष्णेन दत्ता जगतां हिताय।।

परियोजनाकार्यम्

१. कक्षायां श्रीमद्धगवद्गीतानुगुणं 'स्थितधीः' इति विषयम् अधिकृत्य 'मम जीवनलक्ष्यम्' इत्यस्मिन् विषये परिचर्चा स्थापयतु।
२. विविध-धर्माणां धर्मग्रन्थानां नामानि विलिख्य कस्यचित् एकस्य धर्मग्रन्थस्य विवरणं लिखत।

अत्र इदम् अवधेयम्

आधारे सप्तमी विभक्तेः प्रयोगः भवति। यथा – उत्पीठिकायां पुस्तकम् अस्ति। दुःखेषु अनुद्विग्नमनाः भवेत्। सुखेषु विगतस्पृहः भवेत्।
उत्पत्ति-अर्थे कारणार्थे वा पञ्चमी-विभक्तेः प्रयोगः भवति। यथा-क्रोधात् सम्मोहः भवति। सम्मोहात् स्मृतिविभ्रमः भवति। स्मृतिभ्रंशात् बुद्धिनाशः भवति।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in